

Vileišis Vytautas

*XV vyriausybės susisiekimo ministras
(1929 09 23–1934 06 12)*

Gimė 1887 11 24 Ufoje (Rusija). Kilęs iš inžinieriaus šeimos. Tėvas Petras Vileišis tuo metu, kai gimė V. Vileišis, Ufoje statė didelį geležinkelio tiltą. P. Vileišis su žmona Alina augino gausią šeimą. Vytautas turėjo vyresnį brolių Joną (1886–1946), jaunesnį brolių Petrą (1892–1904), bei tris seseris – Eleną (1889–1953), Mariją (1891–1965?) ir Kazimierą (1894–1971?). Lietuvis, katalikas (pakrikštytas Kazanės katalikų bažnyčioje). Vedęs, žmona Valentina Griščenkaitė Vileišienė-Dobrovolskienė (1892–1971). Dukra Olga (g. 1910, kurią vėliau ėmė vadinti Olivija). Mirė 1937 07 03 Kaune. Palaidotas Kauno miesto kapinėse, po metų perlaidotas Vileišių šeimos mauzoliejuje Rasų kapinėse Vilniuje.

Mokėsi Peterburgo ir Vilniaus gimnazijose. 1909 m. baigė Vilniaus II g-ją. Studijavo Miuncheno (Vokietija) aukštojoje technikos m-kloje ir Peterburgo susisiekimo i-te. Rusijoje kilus revoliucijai, mokslą buvo priverstas nutraukti ir 1917 m. išvyko į Kaukazą, kur tėvas P. Vileišis vykdė didelius geležinkelių statybos darbus.

1917 m. buvo aktyvus Tifliso (dab. Tbilisis, Gruzija) lietuvių kolonijos org-jose: Kaukazo lietuvių taryboje, karininkų komitete, lietuvių tremtiniams grąžinti komitete ir kt. 1918 07 23 LVT buvo įsteigta Tiflise pirmoji užsienyje Lietuvos atstovybė Gruzijos, Azerbaidžano ir Armėnijos respublikoms. Dirbo toje atstovybėje garbės patarėju (kitur skelbia – vertėju).

1921 m. grįžo į Lietuvą ir dirbo Susisiekimo ministerijoje, eidamas įvairias pareigas. 1925 m. baigė LU Technikos f-tą, įgydamas inžinieriaus diplomą.

1929 09 23 Prezidentas A. Smetona patvirtino naują J. Tūbelio sudarytą Vyriausybę. J. Tūbelis į savo vyriausybę įtraukė visus A. Voldemaro vyriausybės ministrus. Pasak istoriko L. Truskos: „Tai buvo užmokestis už jų paslaugą, nuverčiant savo šefą.“ Nauju asmeniu Vyriausybėje tapo LTS pirmininkas Vytautas Vileišis, kuris vietoj Jono Variakojo tapo susisiekimo ministru, o pastarajam kaip kariškiui atiteko krašto apsaugos ministro portfelis.

V. Vileišio paskyrimą į susisiekimo ministro postą lėmė keletas aplinkybių. Pirmą, suprantama, šį postą galėjo užimti tikrai didelę patirtį turintis specialistas. V. Vileišis nuo pat jaunystės dirbo įvairius su kelių tiesimu ir tiltų statyba susijusius darbus, o 1921 m. pradėjęs tarnybą Lietuvos geležinkeliuose, kilo tarnybos laiptais, užimdamas kas kartą aukštesnes ir atsakingesnes pareigas. Su tėvo P. Vileišio paskyrimu susisiekimo ministru sutapo ir sūnaus V. Vileišio tarnybinės karjeros pradžia. 1922 03 31 ministras P. Vileišis V. Vileišį

paskyrė laikinai eiti Kauno kelio ruožo viršininko pareigas, o nuo 1922 04 15 patvirtino nuolatiniam darbui.

Antra ne mažiau svarbi prielaida tapti ministru buvo V. Vileišio aktyvi veikla tautininkiškose org-jose: jis vienas iš studentų tautininkų korporacijos „Neo-Lithuania“ steigėjų (1926–1935 m. – pirmininkas). 1925 02 15 dalyvavo steigiamajame LTS Kauno skyriaus susirinkime, o 1927 03 28 įvykusiame LTS Kauno skyriaus narių susirinkime buvo išrinktas naujos valdybos pirmininku.

Mirus Liudui Noreikai, V. Vileišis išrenkamas LTS CV pirmininku (1928 07 01–1929 10 20). Jis priklausė nuosaikiųjų tautininkų sparnui, nerėmė A. Voldemaro diktatoriškų užmojų ir, matyt, buvo vienas iš jo nušalinimo šalininkų. V. Vileišį paskyrus susisiekimo ministru, buvo perrinkta LTS CV, „kadangi Tautininkų Sąjungoje yra tradicija, kad nebūtų pirmininkais asmens, kurie yra pakviesti valdžion, tai buvusis iki šiol pirmininkas p. Vytautas Vileišis, įėjęs į naująjį kabinetą susisiekimo ministru, atsistatydino. Į jo vietą pirmininku vienu balsu išrinktas žinomas ekonominės srities darbuotojas, senas S-gos darbininkas ir buvusis metų eilę Centro valdybos vicepirmininkas p. Jonas Lapėnas, arčiau pažįstas org-jos darbą ir dvasią. Vicepirmininku išrinktas juristas Martynas Kavolis, taip pat eilės metų Centro Valdybos narys ir S-gos darbuotojas.“ Trečia prielaida – „V. Vileišis asmeniškai draugavo su A. Smetonos ir J. Tūbelio šeimomis, ir tai galėjo turėti įtakos jo paskyrimui į ministro postą.“

V. Vileišiui vadovaujant, Susisiekimo ministerijoje atlikta daug didelių darbų: 1930–1932 m. buvo nutiestas Telšių–Kretingos geležinkelis, tuo pat laiku praplėstas Lietuvai didžiai svarbus ir reikšmingas Klaipėdos uostas, pasirašyta sutartis pastatyti automatinėms telefono stotims Kaune ir Klaipėdoje. Be to, buvo reorganizuota susisiekimo administracija, pertvarkant ją didesnės darbo racionalizacijos ir didesnio viršininkų atsakingumo principais. Eidamas ministro pareigas, pasirašė „Vandens kelių ir uostų rinkliavos įstatymui už vidaus vandens keliais plukdomąjį mišką vykdyti taisykles“, „Keleivių ir bagažo geležinkeliais pervežimo tarifą“ (pasirašė ir to tarifo pakeitimą), „Nemokamo važiavimo geležinkeliais įstatymui vykdyti taisyklių pakeitimą“, „Autovežimių įstatymui vykdyti taisykles“ (kartu su vidaus reikalų ministru), „Radio susisiekti įstatymui vykdyti taisykles“ (pasirašė kartu su krašto apsaugos ministru), įsakymus, kuriais nustatyta nurodytu laiku imti rinkliavas už pašto siuntas, prekes konkrečiose šalies vietovėse, „Karo ryšių karveliams geležinkeliais vežti taisykles“ (kartu su krašto apsaugos ministru), įsakymus, pagal kuriuos nustatyta nauja kelių naudojimo verslo mokesčio sumokėjimo tvarka, „Prekiniams ir specialiniams vagonams nuomoti ir priskirti taisykles“ ir daugelį kitų teisinių aktų.

1934 08 01 Prezidento aktu paskirtas nepaprastuoju ir įgaliotuoju ministru Latvijai.

Mirė netikėtai Kaune nuo širdies ligos. V. Vileišis, iš Rygos atvykęs į Kauną dalyvauti Baltijos užsienio reikalų ministrų konferencijoje, dar kelias dienas

buvo pasilikęs Kaune. V. Vileišis seniau sirgo širdies liga. Pamaldas už velionį Kauno Jgulos bažnyčioje laikė Lietuvos kariuomenės kapelionas V. Mironas. V. Vileišio palaikai Kauno miesto kapinėse išbuvo lygiai metus. Artimieji pageidavo, kad ši Vileišių giminės atžala ilsėtųsi Vilniaus Rasų kapinėse, viename kape šalia tėvo P. Vileišio, motinos A. Vileišienės, vaikystėje mirusio broliuko Petriuko, dėdės Antano Vileišio. Praėjus pustrėčių metų nuo vyro mirties, Valentina Vileišienė ištekėjo už Prano Dobrovolskio (?–1962), 1944 m. pasitraukė iš Lietuvos, apsigyveno Čikagoje (JAV). V. Vileišio dukra Olivija su vyru Vladu Merkiu (?–1960) karo metu iš Lietuvos persikėlė gyventi į Los Andželą (JAV). Kai mirė antrasis vyras, V. Vileišienė–Dobrovolskienė persikėlė gyventi pas dukterį Oliviją Merkienę į Santa Monikos miestą Kalifornijoje. Mirė nuo kepenų vėžio, buvo palaidota Šv. Kryžiaus kapinėse Los Andžele (JAV).

1929 09 23 Respublikos Prezidento Antano Smetonos ir ministro pirmininko Juozo Tūbelio pasirašytas aktas dėl Vyriausybės sudarymo nr. 396, *LCVA*, f. 923, ap. 1, b. 597, l. 420; Vileišio Vytauto asmens byla, *LCVA*, f. 386, ap. 3, b. 94, l. 149; „Iškilmės Susisiekimo ministerijoje, kurios tarnautojai skaito adresą ministr. Vytautui Vileišiui, jo dešimts metų darbo ministerijoje sukaktuvių proga“, *Naujas žodis*, 1931, nr. 6, p. 123; „Kas stovi Tautininkų Sąjungos priešaky. Trumpos biografinės žinios apie prezidiumo asmenis“, *Lietuvos aidas*, 1928 07 11, nr. 129, p. 5; „Latviai apie velionį Vyt. Vileišį“, *Lietuvos aidas*, 1937 07 06, p. 1; Merkeliš A., „Širdies žmogus a. a. inžinierius Vytautas Vileišis“, *Lietuvos aidas*, 1937 07 07, nr. 300; „Mirė inž. Vytautas Vileišis. Žymus visuomenės veikėjas, Lietuvos atstovas Latvijai“, *Mūsų kraštas*, 1937 07 09, nr. 28, p. 1–2; „P. Vyt. Vileišis“, *Lietuvos aidas*, 1929 09 24, nr. 217, p. 1; „Pasikalbėjimas su naujuoju Tautininkų Sąjungos Pirmininku p. J. Lapėnu“, *Lietuvos aidas*, 1929 10 04, nr. 226, p. 3; „Reorganizuota Geležinkelių valdyba“, *Naujas žodis*, 1930, nr. 6, p. 139; „Susisiekimo ministerijai laikas tvarkytis“, *Tautos kelias*, 1928 08 03; „Susisiekimo reikalai: Iš pasikalbėjimo su susisiekimo ministru dipl. inž. V. Vileišiu“, *Lietuvos aidas*, 1929 10 26, nr. 245; „Susisiekimo plėtimas ir gerinimas. Iš pasikalbėjimo su susisiekimo ministru dipl. inž. V. Vileišiu“, *Lietuvos aidas*, 1930 03 29, nr. 73, p.; „Susisiekimo ministeris inž. Vileišis apie Susisiekimo ministerijos darbų planus“, *Lietuvos aidas*, 1933 02 15, nr. 37; „Staiga mirė ministeris Vileišis. Jis bus palaidotas valstybės lėšomis“, *Lietuvos aidas*, 1937 07 06, p. 1; *VŽ*, Kaunas, 1929–1934.

Aničas J., *Vytautas, Juozas ir Vincas Vileišiai: trečioji karta: biografinės apybraižos*, Vilnius, 2000; Gryba L., Susisiekimo ministerijos struktūros formavimasis, *Lietuvos transportas*, 1998, nr. 3, p. 7–21; Truska L., *Antanas Smetona ir jo laikai*, Vilnius, 1996, p. 191; „Vileišis Vytautas“, *LE*, Boston, 1966, t. 34, p. 85.

Algis Bitautas